

ЛЕКЦІЯ 2

ТЕМА: ЗНАЧЕННЯ, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ БАЛАНСУ

Питання:

1. Поняття балансу, його значення;
2. Структура та зміст балансу;
3. Господарські операції та їх вплив на бухгалтерський баланс

1. Поняття балансу, його значення

Існує два визначення **поняття балансу**:

- економічне, згідно з яким це спосіб економічного групування та узагальненого відображення у грошовій оцінці стану господарських засобів і джерел їх утворення на певну дату;

- бухгалтерське, згідно з яким це двобічна таблиця, ліва частина якої (актив) призначена для відображення засобів підприємства, права (пасив) — для відображення джерел їх формування.

Таким чином, загальне поняття балансу визначається в тому, що **Баланс (Звіт про фінансовий стан)** - звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Бухгалтерський баланс будують у вигляді двосторонньої таблиці, яка складається з двох частин — активу і пасиву. **В активі** балансу відображають дані, які характеризують наявність, розміщення та стан майна, а **в пасиві** — показники, які характеризують джерела утворення цього майна і його цільове призначення.

Активи — ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому. **Зобов'язання** — заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. **Власний капітал** — частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Усі показники балансу підприємства моментні і характеризують його фінансовий стан за активами і зобов'язаннями на певний момент часу, як правило, на кінець останнього дня звітного періоду (місяця, кварталу, року).

Мета складання Балансу — надання користувачам повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. Баланс дає можливість визначити склад та структуру майна підприємства, ліквідність та оборотність засобів, наявність власного та запозиченого капіталу, зміну дебіторської та кредиторської заборгованості та інші показники. Отримання такої інформації — необхідна умова для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також для оцінки ефективності майбутніх вкладень капіталу та ступеня фінансових ризиків.

Зміст, форма балансу та загальні вимоги до розкриття його статей визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1, який затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

Види бухгалтерських балансів наведені на рисунку 1.

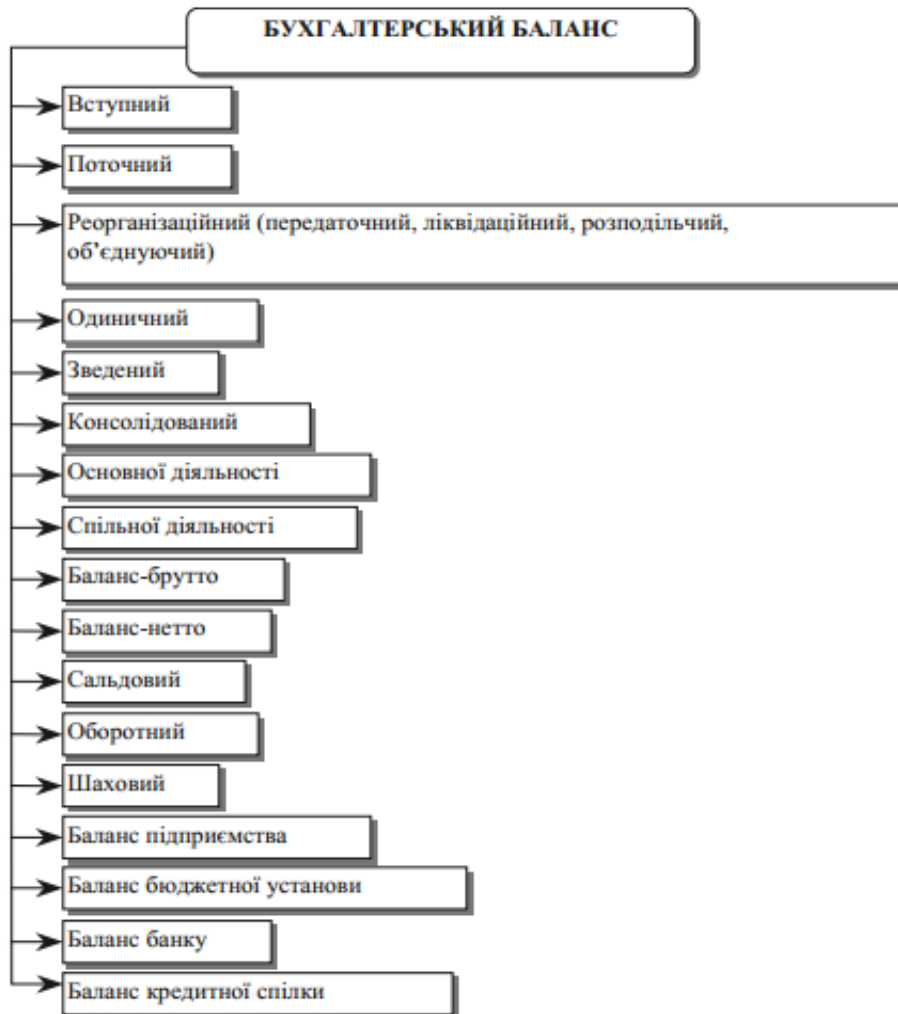

Рис. 1 Види бухгалтерських балансів

Значення балансу:

- 1) це основа бухгалтерської звітності про результати господарської та фінансової діяльності підприємства за певний період;
- 2) основне джерело інформації про майновий і фінансовий стани суб'єктів господарювання;
- 3) інформаційна база для податкових органів, кредитних установ і органів державного управління майном;
- 4) інформаційне забезпечення для фінансового планування підприємства, контролю грошових потоків відповідно до отриманого прибутку.

2. Структура та зміст балансу

Структура бухгалтерського балансу підприємства, що рекомендована Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1, є типовою.

На рисунку 1 наведений **актив балансу**, який складається з трьох розділів:

I. Необоротні активи – де відображається вартість необоротних активів, а саме: нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій, основних засобів, об'єктів інвестиційної нерухомості, довгострокових біологічних активів, довгострокових фінансових інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості, відстрочених податкових активів та інших необоротних активів. Цей розділ об'єднує найменш ліквідні активи.

II. Оборотні активи – де відображається вартість оборотних активів, до яких відносяться: запаси, поточні біологічні активи, дебіторська заборгованість як за товари, роботи, послуги, так і інша, поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи. Цей розділ об'єднує середньо-та високоліквідні активи

III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття – де відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, що визначається відповідно до П(С)БО 27.

На рисунку 2 наведений **пасив балансу**, який складається з чотирьох розділів:

I. Власний капітал – де відображається інформація про власний капітал підприємства – зареєстрований (статутний і пайовий) капітал, капітал в дооцінках, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений та вилучений капітал.

II. Довгострокові зобов'язання та забезпечення – де відображаються зобов'язання, які будуть погашені протягом періоду, що перевищує операційний цикл підприємства або 12 місяців з дати балансу: відстрочені податкові зобов'язання, довгострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання, довгострокові забезпечення та цільове фінансування.

III. Короткострокові зобов'язання та забезпечення – де відображаються зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або 12 місяців з дати балансу: короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, зі страхування, з оплати праці, поточні забезпечення, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання.

IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття – де відображаються зобов'язання, що пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами активів, що належать до вибуття в результаті операцій продажу.

Баланс може мати у пасиві **п'ятий, додатковий розділ «Чиста вартість недержавного пенсійного фонду»**, який наводиться у балансі, якщо така інформація є суттєвою та оцінка статті може бути достовірно визначена.

Актив і пасив балансу складаються з окремих статей. **Стаття балансу** — це показник, який відображає величину певного економічно однорідного виду засобів, джерел їх утворення та коштів у грошовому вираженні на певну дату. Грошове вираження називають **оцінкою статті**.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
в тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		

Рис. 1 Актив балансу

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Капітал ч дооцінок	1405		
Податковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		

Рис. 2 Пасив балансу

Балансове рівняння:

$$\text{Актив} = \text{Пасиву}$$

$$\text{Актив} = \text{Зобов'язання} + \text{Капітал}$$

Інформація по кожній балансовій статті наводиться на початок і на кінець звітного періоду (в квартальних балансах) та на кінець року (в річних балансах).

Баланс складається на кінець останнього дня звітного періоду:

- за 1 квартал - на 31 березня;
- за 2 квартал - на 30 червня;
- за 3 квартал - на 30 вересня;
- за рік - на 31 грудня.

3. Господарські операції та їх вплив на бухгалтерський баланс

У процесі господарської діяльності відбувається зміна складу засобів, розміщення та зміни у джерелах їх формування, що призводить і до зміни окремих статей балансу в активі і пасиві. В деяких випадках ці зміни зумовлюють появу нових статей балансу або зникнення інших.

За характером впливу на баланс усі господарські операції поділяються на чотири типи (рисунок 3):

- Перший тип операцій характеризується змінами тільки в активі балансу: одна стаття активу збільшується, а друга зменшується на однакову суму. Валюта балансу не змінюється.
- Другий тип операцій характеризується змінами тільки в пасиві балансу: одна стаття пасиву збільшується, а друга зменшується на однакову суму. Валюта балансу не змінюється.
- Третій тип операцій характеризується змінами в активі й пасиві балансу на одну й ту саму суму в сторону збільшення. Валюта балансу збільшується.
- Четвертий тип операцій на балансі характеризується змінами в активі й пасиві балансу на одну й ту саму суму в сторону зменшення. Валюта балансу зменшується.

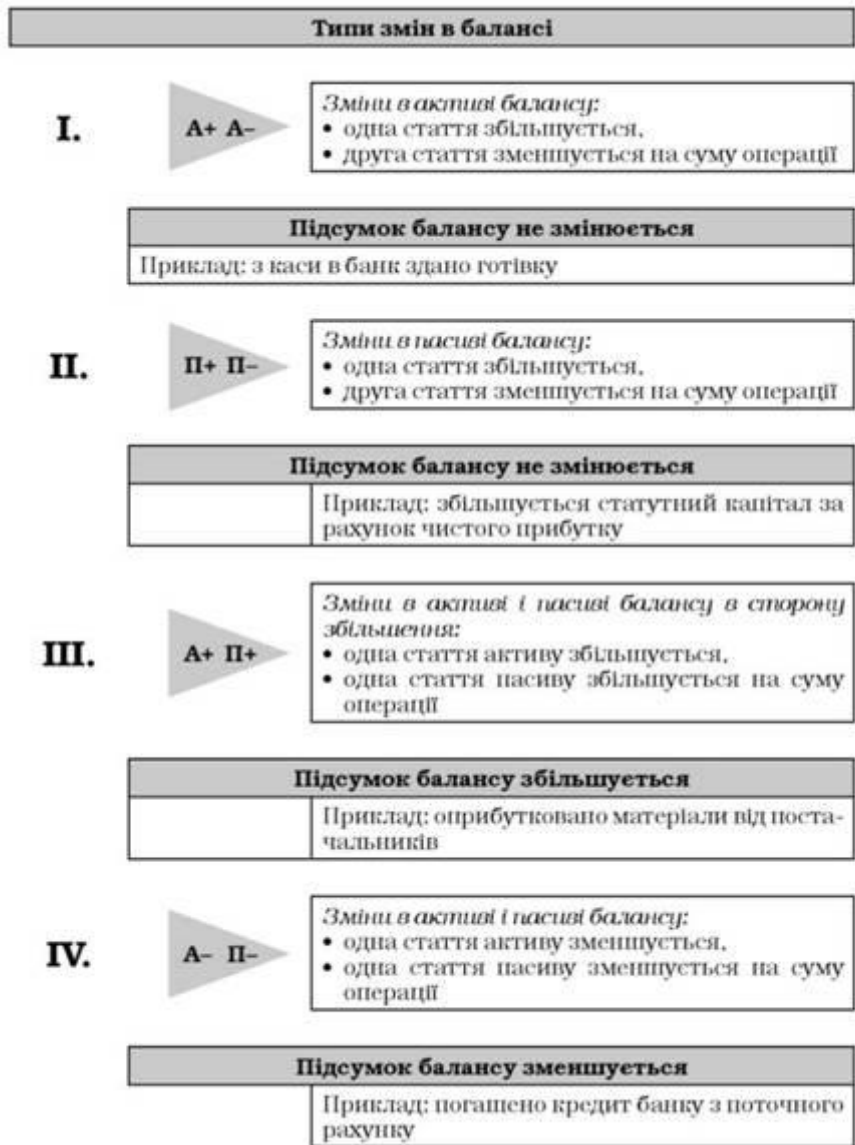

Рис. 3 Типи господарських операцій